

מה בדרך ירושלמי

לע"צ הרה"ג ר' דוד יהודה בן רבי שלמה ורטהיימר זצ"ל הערות והנצחות טל' 0548449853 או מייל MABADAF12@GMAIL.COM

גליון 105 פרשת חיי שרה תשפ"א

שינון הדרך ירושלמי בדרך קצרה

ירושלמי ביכורים כב-כז שבת א

בראיית הצדיק או לגנאי שאמרו ראו כמה עבים שוקיו הוא אוכל ושותה משל כולם וכל מה שיש לו הוא ממה שנטל מכולם. סדר ברכת כהנים שהארון כלפי העם והכהנים כלפי העם ופני העם כלפי הקודש.

ר"א אומר שהתורה לא עומדת בפני בנה רב לא יעמוד מפני תלמידו, ושמאל אמר שאין לעמוד מפני חבר אם אינו זקן, ור' הילא ישב עם ר' יעקב בר אידי ועבר לפניו שמואל בר בא וקמו מפניו אמר להם שעשיתם שני דברים שלא לצורך שאיני זקן והתורה לא עומדת בפני בנה, ואמר ר' זירא שר' אחא היה מפסיק מלימודו לעמוד מפני זקן שהוא חשש למה ששנינו כותב ספרים תפילין ומזוזות מפסיקים לקריאת שמע ולא לתפילה ור' חנניה בן עקביא אומר שכמו שמפסיקים לקריאת שמע כך מפסיקים לתפילה ולשאר המצוות.

חזקיה בן רבי אחר שלמד תורה כל צרכו היה הולך לפני בית הועד לעמוד מפניהם ויהודה בר חייא היה רגיל לעלות לשאול בשלום חמיו ר' ינאי כל ערב שבת ור' ינאי ישב במקום גבוה כדי לקום מפניו כשיראהו אמרו לו תלמידיו למדתו שקימה היא רק בד' אמות אמר להם שאין ישיבה לפני סיני ופעם אחת התעכב ולא בא ואמר ר' ינאי וכי יתכן שבני ישנה ממנהגו ואפילו אם חלה הוא היה בא ביסורים אם לא שהוא כבר נפטר.

ר"מ היה עומד אפילו לזקן עם הארץ ואמר שלא לחנם הוא האריך ימים, ור' חנינא היה מצוה להכות את מי שלא קם מפניו ואמר וכי רוצה אתה לבטל מצוה דאורייתא.

ר' סימון אמר על הפסוק מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלוקיך אני ה' אני קיימתי עמידת זקן תחילה אצל אברהם.

כשנשיא נכנס כולם עומדים מפניו ואין רשות לשבת עד שיאמר להם שבו אב"ד שנכנס עושים לו שורות ונכנס באיזה שורה שרוצה, וחכם שנכנס אחד עומד ואחד יושב עד שמגיע למקומו.

כשר"מ בא לבית הועד עמדו מפניו כשראוהו עד שישיב וכששמעו את הברייתא הנ"ל שהכל עומדים ויושבים רצו לעשות כך והוא כעס ויצא ואמר שמעלים בקודש ולא מורידים.

כשרצו למנות את ר' זירא הוא לא רצה לקבל עליו וכשהוא שמע את הברייתא שחכם חתן ונשיא הגדולה מכפרת הוא קיבל עליו את המינוי, חכם לומדים מהפסוק מפני שיבה תקום ואח"כ נאמר וכי יגור אתכם גר בארצכם לא תונו אותו כמו שלגר נמחלו כל עוונותיו כך לחכם שהתמנה, חתן שנאמר וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל וכי שמה מחלת הרי שמה בשמת אלא שנמחלו לו עוונותיו, נשיא לומדים מהפסוק בן שנה שאול במלכו וכי היה בן שנה אלא שנמחלו עוונותיו כתינוק בן שנה.

ר' מנא היה מקלל את מי שהתמנה ע"י ממון, ור' אימי קרא עליהם את הפסוק אלוהי כסף ואלוהי זהב לא תעשו לכם.

דף כד ור' יאשי אמר שהטלית של אותו אדם היא כמרדעת של חמור, ור' שיין אמר שלא עומדים מפניו ולא קוראים אותו רבי והטלית שעליו היא כמרדעת של חמור, ר' זירא ישב עם תלמיד אחד ועבר לפניו אדם שהתמנה בממון ואמר אותו תלמיד לר' זירא נעשה עצמינו שונים ולא נקום מפניו.

יעקב איש כפר נבריא תרגם בפסוק הוי אומר לעץ הקיצה עורי לאבן דומם הוא יורה יודע הוא יורה הנה הוא תפוס זהב וכסף, ובגלל שהתמנה בכסף כל רוח אין בקרבו שאינו חכם כלל ואח"כ נאמר וה' בהיכל קדשו שר' יצחק בן אלעזר בביהמ"ד בקסרין וראוי לכך ויכולים למנותו.

ר' אמי שאל את ר' סימון שמעת שממנים זקנים בחו"ל אמר ר' סימון שמעתי שלא ממנים בחו"ל ואמר ר' לוי שנאמר פסוק על כך בן אדם בית ישראל יושבים על אדמתם שכל הישיבה שלך תהיה רק על אדמת ישראל, ורבנן של קסרין אמרו שממנים בחו"ל על מנת לחזור לארץ, ור' יצחק בר נחמן היה בעזה ומינהו על מנת לחזור, ור' זמינא היה בצור ומינהו על מנת לחזור ור' יונה עמד להתמנות והוא סירב שרבו ר' זמינא עדיין לא התמנה לגמרי שעדיין לא הגיע לארץ, ור' חמא אמר שר' יהודה בן טיטוס היה ברומי ומינהו על מנת לחזור, ושמעון בר ווא היה בדמשק ובינתיים מינו צעירים ממנו, והוא היה אומן במרגליות ובכל דבר אך לא היתה לו פרנסה ור' יוחנן קרא עליו וגם לא לחכמים לחם והוא אמר מי שאינו מכיר מעשיו של אברהם אינו

דף כב ר"ש סובר שאף שקרא שם ביכורים במחובר יקרא שוב בתלוש. גמרא לר"ש אם לא קרא שם בתלוש אינם קדושים ולא מדמעים ולא חייב עליהם חומש ולא לוקה עליהם מחוץ לחומה.

חכמים למדו מהפסוק ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה שבשעת הבאה הוא פרי אך נחשב ביכורים גם אם היה בוסר או פגים בשעת הפרשה, ור"ש סובר שכמו שבשעת הבאה הוא פרי כך בשעת הפרשה הוא צריך להיות פרי.

ר' זירא מסתפק בקרא שם ביכורים ביחור אם הוא מצטרף לפירות שחנטו ועדיין לא ביכרו להשלים לשיעור, ששנו בברייתא ששיעור ביכורים אחד משישים ושיעור ראשית הגז אחד משישים ושיעור תרומה טמאה אחד משישים, וכן שנו אצל ר' ישמעאל ששיעור ביכורים אחד משישים ושיעור פאה אחד משישים ושיעור ראשית הגז אחד משישים ושיעור תרומה טמאה אחד משישים וכן שיעור תרומה שהבעלים לא מקפידים עליה כגון תרומת כליסים וחרובים, וכן שעורים שבאדום.

הלכה ב משנה סדר העלאת הביכורים: כל העיירות שבמעמד מתכנסות לעיר של המעמד ולנים ברחוב בעיר ולא נכנסו לבתים והממונה היה אומר למשכים קומו ונעלה ציון אל ה' אלוקיננו. גמרא המעמדות כגון משמרות יהויריב וידעיה ומכיריהן.

לא נכנסו לבתים וגם לא לבית הכנסת שנה ר' חלפתא בן שאול מפני אהל הטומאה.

בדרכם היו אומרים שמחתי באומרים לי בית ה' נלך וכשבאו לירושלים אמרו עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים וכשבאו להר הבית אמרו הללוקה הללו קל בקדשו וכשבאו לעזרה אמרו כל הנשמה תהלל קה הללוקה.

הלכה ג משנה הקרובים לירושלים הביאו את ביכוריהם תאנים וענבים והרחוקים הביאו גרוגרות וצימוקים, ולפניהם הלך שור שקרניו מצופות בזהב ועטרה של זית בראשו ונגנו בחליל לפניו עד שבאו קרוב לירושלים ושם שלחו לפניו להודיע על בואם ועיטרו את ביכוריהם והפחות והסגנים והגזברים יצאו לקראתם ולפי כבוד הנכנסים כך יצאו לפניו וכל בעלי האומנות בירושלים עמדו מפניהם ושאלו בשלומם ואמרו אחינו בני מקום פלוני באתם בשלום. גמרא המרחק מירושלים שהביאו תאנים וענבים הוא כל עוד שיכול לתרום מהמובחר, ויביא דבילה קעילית שהיא משובחת ולא בוצרית.

שנינו שהשור שהלך לפניו לר' אימי הוא קרב שלמים שרב אומר שקרב לעולה לקיץ המזבח.

ר' זירא אמר שיחיד שהתעצל ולא בא עם כולם יביא גדי שקרניו מצופות כסף.

מעטרים בזית שהוא ממין שבעה, ומי שביכוריו גרוגרות עיטר בתאנים שקנה סמוך לירושלים ומי שביכוריו צימוקים עיטר בענבים.

דף כג שנינו שיוצאים לפי כבוד הבאים, ויש להקשות וכי יש קטן וגדול בירושלים אלא יש לומר שהכוונה לפי כמות הבאים יוצאים לקראתם.

שנינו שבעלי אומניות עומדים מפניהם. יש להקשות שנאמר תקום והדרת ששכמו שקימה היא בלי חסרון כך הידור הוא רק כשאין חסרון, ויש לומר שמביאי הביכורים באים בזמן קצוב, ור' יוסי בן ר' בון אמר בשם ר' חונא בר חייא שיש ללמוד מכאן גדולת עושי מצוה שמפניהם עומדים ואילו מפני זקן לא עומדים, עוד אמר ר' יוסי שהעומדים מפני המת זה לא מפניו אל מפני גומלי החסדים שעמו.

שמעון בר בא אמר בשם ר' יוחנן שעומדים מפני זקן פעמיים ביום ור"א אומר שעומדים מפניו פעם אחת, ויש להקשות ששנינו שר"ש בן אלעזר אמר שהזקן לא יטריח שנאמר זקן ויראת מאלוקיך אני ה' וזה מובן לר' יוחנן שעומדים פעמיים אך לר"א שעומדים רק פעם אחד וא"כ הוא מצווה לא להכנס כלל, ור' יעקב בר אחא אמר בשם ר"א שהכוונה שלא יעבור לפני סיעת זקנים ויטריח אותם לעמוד מפניו. כמו שנחלקו כאן ר' יוחנן ור"א כך נחלקו בשאלת שלום לרבו, שלר' יוחנן ישאל פעמיים ולר"א רק פעם אחת.

ר' חזקיה אמר בשם ר' חנינא בן ר' אבהו בשם רב אבדימי מחיפה שאחר שהזקן עבר ד' אמות יכול לשבת ולכהן גדול יעמדו משראהו עד שיתכסה מפניו כמו שכתוב והיה כצאת משה אל האהל יקומו כל העם ונחלקו בזה שני אמוראים אם התבוננו במשה לשבת לזכות

מכיר במעשיו של זה, ור' אבהו נתן אחת משערותיו הלבנות באגרת לר' שמעון בר ווא שאתה זקן וראוי להתמנות ואמר ר' אבהו מי יגלה עפר מעיניך ר' יוחנן שאני הייתי ממקום ששמו רגלייה וכבר התמנתי ור' שמעון שהגיע מעפרייא עדיין לא התמנה.

הלכה ד משנה נגנו בחליל לפני הבאים עד שבאו להר הבית, ובהר הבית גם אדם חשוב כאגריפס המלך נוטל את הסל על כתפו ונכנס עד שבא לעזרה ודברו הלוויים בשיר **ארוממך ה' כי דילתני ולא שמחת אויבי לי** הגוזלות שעל הסלים קרבו לעולה ומה שבידם נתנו לכהנים וכשעדיין הסל על כתפו היה קורא **הגדתי היום לה' אלוקיך** עד שגמר את כל הפרשה, ולר' יהודה קורא עד ארמי אוכד אבי ושם מוריד את הסל ואוחזו בשפתיו והכהן מניח ידיו תחתיו ומניפו מארמי אוכד אבי עד סוף הפרשה ומניחו בצד המזבח והשתחוה ויצא, בתחילה מי שידע לקרוא קרא ומי שלא הקריאו לו ונמנעו להביא מבושה ותקנו שיקריאו לכולם. העשירים הביאו ביכורים בקלות של כסף או זהב והעניים הביאו בסלי נצרים של ערבה קלופים והסלים והביכורים נתנו לכהנים. רב הונא אומר שקודם ולקח הכהן ואח"כ דברו הלוויים בשיר.

שנינו שהגוזלות לעולה ומה שבידם לכהנים, ויש ששנו להיפך שמה שבידם לעולה ומה שעל הסלים ניתן לכהנים כדי לסמוך מתנה למתנה שהגוזלות ילכו לכהנים כמו הביכורים, ור' יוסי שנה שלא נתנו את הגוזלים על הסלים כדי שלא ילכלכום אלא תולה אותם מחוץ לסלים. **זקן אחד** שנה לפני ר' זירא שאחר תנופה חוזר להגדתי היום אך קשה וכי אחר שהגיד חוזר שוב אלא שאומר הגדתי כבר בעודו על כתפי.

דף כה ר' הונא מסתפק אם הניח לפני עצרת אם יכול להניח שוב אח"כ כדי לקרוא וההנחה מתירה במה שהיה מחוסר זמן אמר ר' מתניה שהספק הוא אם נטל אותם משם האם ההנחה של קודם הקריאה מתירה אך אם היו מונחים עד אחר הקריאה ודאי זה מתיר, ור' יונה מסתפק בהניחם בלילה שאחריו אם קיים בזה הנחה.

ההנחה היא בקרן דרומית מערבית שכתוב **לפני ה' ואין לומר** שהיה במערב שהרי נאמר **אל פני המזבח ואין לומר** שזה בדרום כי כתוב לפני ה' אלא הנתינה היא בקרן דרום מערב בדרומה של הקרן. **תקנו** שיקריאו וכמו שכתוב בפסוק **וענית שמשמעו ע"י** אחר וזה נסמך לפסוק **וענית ואמרת**.

ר' יונה מסתפק אם יביאו בתמחוי של כסף, ר' יונה ור' ירמיה ישוב ואחד מהם החזיר מי שתרגם ושמת בטנא - במנא ואחד החזיר את מי שתרגם **מצות ומרורים** פטירים עם ירקונים שיש לומר מרורים ולא ידוע מי אמר מה אך מוכח מהספק של ר' יונה שיביאו בתמחוי כסף שהוא הקפיד על האומר ושמת בטנא שהוא כלי אלא הכוונה סל.

ר' פנחס היה מחזיר את המתרגם **תורים ובני יונה** פטימים ובני תורין שיש לומר תורין ובני תורין.

הלכה ה משנה לר"ש בן ננס מעטרים ביכורים גם לא משבעת המינים, ולר"ע מעטרים רק משבעת המינים, ור"ש אומר שיש ג' חלקים בביכורים ביכורים, תוספת ביכורים ועיטור ביכורים, תוספת ביכורים הוא ממין הביכורים ועיטור הביכורים הוא גם ממין אחר, תוספת ביכורים נאכל רק בטהרה והיא פטורה מהפרשה בדמאי ועיטור ביכורים חייב בדמאי. **גמרא** ר' יוסי אומר שלכו"ע מעטרים ביכורים גם מפירות חו"ל שלא יטעו לומר שמביאים משם ביכורים ונחלקו בארץ עמון ומואב הסובר שמעטרים גם שלא משבעת המינים סובר שמעטרים משל ארץ עמון ומואב והסובר שלא מעטרים שלא משבעת המינים סובר שלא מעטרים משל ארץ עמון ומואב, ור' מנא אומר שלכו"ע לא מעטרים משל ארץ עמון ומואב שלא יטעו לומר שמביאים משם ביכורים ונחלקו אם מעטרים בפירות חו"ל שהסובר שמעטרים שלא בשבעת המינים סובר שמעטרים גם בפירות חו"ל שלא יטעו שמביאים משם ביכורים,

דף כו והסובר שמעטרים רק משבעת המינים סובר שלא מעטרים גם בשל חו"ל.

שנו בברייתא שמצוה להביא בכורים כל מין בכלי לבד ואם הביא בכלי אחד יצא וכגון שנתן שעורים למטה ומעליהם דבר אחר להפסיק ועליהם זיתים ועליהם דבר אחר ועליהם תמרים ועליהם דבר אחר ועליהם רימונים ודבר אחר עליהם ועליהם תאנים ועליהם דבר אחר ועליהם ענבים ומעטר באשכול ענבים מבחוץ.

לא עולים לביכורים לבד אלא בקבוצות ולא הולכים כל היום אלא שני חלקים מהיום, וחזני בית הכנסת עולים עמהם ולנו ברחוב ולא בבתיים מפני אהל הטומאה, וטעונים להביא עולה ושלמים ולא התעסקו עמם בחזירתם כמו שיצאו אליהם בבואם.

תוספת ביכורים פטורה מן הודאי ומן הדמאי.

הלכה ו משנה תוספת ביכורים כביכורים דוקא כשהיא באה מהארץ ואם לא באה מהארץ היא לא כביכורים. ביכורים נכסו כהן שיכול

לקנות בהם עבדים וקרקעות ובהמה טמאה ובעל חוב יכול ליטל אותם בחובו ואשה בכתובתה נוטלת מהם כמו שהיא יכולה ליטל מס"ת, ר' יהודה סובר שנתן ביכורים רק לחבר בטובה וחכמים אומרים שנתן אותה לאנשי משמר והם מתחלקים ביניהם כמו קדשי המקדש. **גמרא** ר' ינאי אומר בשם ר' חייא בר ווא ששאלו את רשב"ג אם יכול למכור ס"ת כדי לישא אשה אמר להם שיכול ושאלו אם גם ללמוד תורה אמר להם שיכול ושאלו אם גם לקנות כדי חייו ולא הגיב להם, ור' יונה אמר בשם ר' חייא בר ווא אמר שלא שאלו את רשב"ג אם יכול למכור כדי לקנות כדי חייו, לר' יונה מובן שלא שאלו והוא לא השיב אך לר' יוסי יש להקשות אם שאלו מדוע הוא לא השיב, וכשבא ר' חננינא הוא אמר בשם ר' פנחס בשם ר' יוחנן בש רשב"ג שאדם מוכר ס"ת ללמוד תורה ולישא אשה וכ"ש שיכול למכור משום כדי חייו.

מי שהדיר את בנו שרק ילמד תורה יכול לתת לו למלאות לו חבית מים ולהדליק לו נר, ור' יעקב בר אידי אומר שיכול לקחת לו את חפציו מהשוק, ור' יונתן לא חלק על הברייתא אלא שהוא דיבר באשה שאין דרכה לצאת לשוק, והיה מעשה שאדם אחד שהדיר את בנו ללמוד תורה ור' יוסי בן ר' חלפתא התיר לו למלאות לו חבית ולהדליק לו נר. **שנו בברייתא** שמי שמכר ס"ת של אביו אינו רואה סימן ברכה לעולם והמקיים ס"ת בביתו נאמר עליו **הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד**.

דף כז פרק אנדרוגינוס (גי' הגר"א)

משנה א יש דרכים באנדרוגינוס שהוא כאנשים ויש בו דרכים כנשים ויש בו דרכים כאנשים ויש בו דרכים לא כאנשים ולא כנשים: מטמא בלובן כאנשים ומתלבש כאנשים ונושא ולא נישא כאנשים ואמו יושבת עליו בדם טוהר כאנשים ואינו מתייחד עם נשים ואינו ניזון עם הבנות ועובר על כל תקיף ובל תטמא למתים, וחייב בכל המצוות כאנשים.

משנה ב בדברים אלו הוא כנשים: מטמא באודם כנשים ואינו מתיחד עם אנשים כנשים, ואינו זוקק ליבום כנשים, ואינו חולק עם הבנים כנשים, ואינו אוכל בקדשים כנשים, ואמו יושבת עליו בדם טמא כנשים, והוא פסול לעדות כנשים, ואם נבעל בעבירה פסול בתרומה כנשים.

משנה ג בדברים אלו הוא כאנשים ונשים: חייבים על מכתו וקללתו כאנשים ונשים ההורגו בשוגג גולה ובשוגג נהרג כאנשים ונשים ואמו מביאה עליו קרבן לידה כאנשים ונשים, ואוכל בקדשי הגבול כאנשים ונשים, ונוחל נחלה כאנשים ונשים.

משנה ד בדברים אלו הוא לא כאנשים ולא כנשים: לא שורפים תרומה על טומאת זיבתו ולא חייבים עליו בטומאת מקדש וקדשיו ואינו נמכר בעבד עברי, ואינו נערך בערך איש ואשה ואם אמרו עליו הריני נזיר שזה לא איש ולא אשה הוא נזיר, ור' יוסי אומר שאנדרוגינוס הוא בריה בפני עצמה וחכמים לא הכריעו עליו אם הוא איש או אשה אבל טומטום לפעמים הוא כאיש ולפעמים הוא כאשה.

ת.ו.ש.ל.ב.ע.

מסכת שבת

יציאות השבת

דף א הלכה א משנה יציאות השבת שנים שהן ארבע בפנים ושנים שהן ארבע בחוץ, כיצד העני עומד בחוץ ובעה"ב עומד בפנים פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעה"ב או שנטל מתוכה והוציא העני חייב ובעה"ב פטור פשט בעה"ב את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני או שנטל מתוכה והכניס בעה"ב חייב והעני פטור, פשט העני את ידו לפנים ונטל בעה"ב מתוכה או שנתן לתוכה והוציא שניהם פטורים פשט בעה"ב את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה או שנתן לתוכה והכניס שניהם פטורים. גמרא יש להסתפק אם שתיים שהן ארבע הכוונה שתיים לחיוב ושתיים לפטור או ארבע לחיוב וארבע לפטור ויש להוכיח ממה ששנינו שבועות שתיים שהן ארבע יציאות השבת שתיים שכן ארבע ולא שנו בפנים ובחוץ ור' בא דוחה שלגבי שבועות כולם לחיוב וכן לענין שבת אך כן שנו להדיא חיוב ופטור א"כ ארבע לחיוב וארבע לפטור, ור' יוסי רצה לדיק שם מגוף המשנה שלגבי שבועות נקטו חיוב א"כ גם יציאות השבת הכל הוא חיוב, אך יש לדחות שנו במקום אחר דלתות ההיכל שתיים שהן ארבע ושם לא שייך חיוב ופטור.

יש להקשות מדוע לא שנו שתיים עשרה פטורים שהעני קיבל או שבעה"ב קיבל סה"כ י"ב, ויש לומר שלא שנו אלא פטור שיש כנגדו חיוב, ור' חייא בר אבא אומר שמה ששנו פטור הכוונה מותר ולא שנו את כל המקרים שפטור ואסור.